

СТАНОВИЩЕ

По дисертация за получаване на образователно-научна степен „доктор” на тема **„ДИСФУНКЦИОНАЛНИ КОГНИТИВНИ СХЕМИ НА ЛИЧНОСТТА ПРИ ТРЕВОЖНИ РАЗСТРОЙСТВА”**

Автор Филипа Каменова

Научен ръководител: доц. д-р Павлина Петкова

Дисертацията е разработена в обем от обем 279 страници, съдържание, библиография и приложения. Литературната справка е от 204 заглавия, от тях 41 на български език, 160 на английски език и 4 електронни публикации, последните цитирани автори са от 2016 г. Резултатите са представени в 17 таблици и 8 фигури, а в приложение са представени 5 инструмента.

В Първа глава, първи раздел авторката е направила подробен коментар на тревожните разстройства, представяйки тяхната същност и специфика, като е очертала базисните схващания относно причинността им, клиничните прояви, разпространението, съчетаването им с други болестни отклонения и възрастовия диапазон на най-значимото и представяне.

Вторият раздел на тази глава е посветен на основните теоретични концепции относно възникването на тревожността. Коментирани са психоаналитичните теории, хуманистичната и екзистенциална теория, когнитивните теории, неврофизиологичните (биологични) теории, поведенчески теории и модели на тревожните разстройства, биоинформационната теория, теория на Wolfe за себе-раните, за да опише в края на раздела до видовете тревожи разстройства.

За текстовете в тази глава следва да се подчертае, че са прецизно оформени, съдържателни и отразяват съществените елементи на описваните явления.

Втора глава е посветена на моделите на негативното мислене, дисфункционалните когнитивни схеми и копинг – стратегиите. Коментирана е същността, появата и развитието на негативните автоматични мисли, на когнитивните изкривявания, на дисфункционалните допускания и правила. Описани са характерните модели на когницията при тревожност. Представена е когнитивна схема с нейните същност и определение, последвана от теории и модели на когнитивната схема - теория на А. Векс, схема – фокусираната теория на J.

Young, семантично-мрежов модел на Bower, интегративен модел на Williams, Watts, MacLeod & Mathews, позитивно- негативен афективен модел на Watson & Tellegen и тристранен модел на тревожността и депресията. Главата завършва с описание на копинг-стратегии за справяне с негативните мисли.

В тази глава личи сериозната теоретично подготовка на авторката, като не бива да се пренебрегне и стратегическото участие на научния ръководител.

В трета глава са разработени когнитивните, соматични и поведенчески аспекти при генерализираното тревожно разстройство. Накратко са представени диагностични критерии, разпространението, особеностите и влиянията на пола и възрастта, трудностите диференциална диагноза, особеностите на причинността и патогенезата, както и съчетаването на това разстройство с други смущения. Специално внимание е отделено на когнитивните и личностни предразположения към Генерализирано тревожно разстройство.

И в тази глава авторката представя в синтетичен, но достатъчно подробен стил изследваните области.

Друг болестен феномен – паническото разстройство е изследван в четвърта глава – диагностиката и лечението. И тук първоначално са представени диагностичните критерии, последвани от коментари относно разпространението, възрастовите граници, пола, причинността и болестните механизми. Последните са изяснени в три насоки - биохимични/ физиологични фактори, когнитивни и личностни фактори и генетична предразположеност. Коморбидността е следващия раздел, последван от обяснителни теории и модели на това разстройство – невробιологични, психодинамични, когнитивни (А. Бек, Дейвид Кларк, модел на Clark & Salkovskis, интегративен модел на Barlow и модел на Telch).

И тук се извява сериозната теоретична подготовка на авторката.

В пета глава е представена организацията на емпиричното психологично изследване на дисфункционалните вярвания и копинг-стратегии. Този раздел включва теоретичната постановка, целта, хипотезите и задачите на изследването, обекта и предмета, както и психологичния инструментариум. Представен е демографския аспект на негативните и позитивните мисли, базисната и социалната себеефикасност и копинг-стратегии. Накрая е включена описателна статистика.

Последната шеста глава съдържа анализ и интерпретация на данните от емпиричното психологично изследване на дисфункционалните вярвания и копинг-стратегии. Представени са резултатите от дисперсионен анализ на негативни, позитивни автоматични мисли и стилове на контрол, на влиянието на демографските характеристики върху копинг-стратегията

тревога, на влиянието на демографските характеристики върху позитивните мисли за себе си, другите и света, на демографските детерминанти на ниската самооценка. Взаимозависимостите между личностова неприспособимост, самооценка и копинг-стратегииите е друга изследвана област - взаимозависимостите между личностовата неприспособимост, негативната Аз-концепция, ниска самооценка и безпомощност, взаимозависимости между копинг-стратегииите Тревога и Наказание и Личностова неприспособимост, Негативна Аз-концепция, Ниска самооценка и Безпомощност, взаимовръзки между Позитивните вярвания и Ниската самооценка, взаимовръзки между Позитивна самооценка, Базисна себеефикасност и копинг-стратегииите - Тревога и Наказание, взаимозависимости между позитивните мисли за Аза, Другите и бъдещето и чувството за безпомощност. Представянето на резултатите продължава с данни относно предиктори на генерализираната и паническа тревожност и завършва с качествен анализ - описание на шест клинични случая с генерализирана тревожност и паническо разстройство.

Подробното представяне на резултатите илюстрира значимия обем и тематика на работата, а клиничните случаи сочат за непосредствената практическа насоченост и реални терапевтични резултати.

Разделът изводи и обобщения синтезира най-съществените резултати, а заключението обобщава смисъла, значението и полезността на изследването. Справката за научните и приложни приноси е съставена коректно и с елементи на самокритичност.

Относно качествената интерпретация на анализирания текст е необходимо да се подчертае, че авторката е представила богат теоретичен материал и добро познаване не само на основните теоретични концепции, но и на сравнително по-малко известни автори. Тя борави с добър професионално издържан език. Анализите са задълбочени. Ясно е представена и личната ѝ теоретична платформа.

Представянето на случаите е подробно, с полезно първоначално описание на фактологията и последваща интерпретация на елементите в контекста на представените вече теоретични конструкти.

В заключение – становището ми по дисертацията на Филипа Каменова за получаване на образователно-научна степен „доктор” на тема „Дисфункционални когнитивни схеми на личността при тревожни разстройства” е категорично позитивно, като препоръчвам на почитаемото научно жури да ѝ присъди тази степен.

Подпис:

София, 15 октомври 2017 г.